

ADATOK.

A SEMPTHEI MOLNÁROK 1646-IKI CZÉHSZABÁLYAI.¹⁾

Mi *Sempte* városában lakozó *újbárosi malombíró*: Molnár János és *Semptén* lakozó: Molnár Mátyás, *vízmeister* és *Súron* lakozó: Kelemen Tamás, adjuk emlékezetre mindeneknek, azkiknek illik, mivelhogy az okos és tisztességes személyek, úgymint: *sélyei malombíró*: Bedecs István, Péterfi Mihály, Bogyoszló János, Nagy János, Kovács János, Bacsa Mihály, Hegedős István, Fácán Máté, Szakmári György, Letenyei Gergely, Üregi Lukács, Varga Miklós; az molnárok is az ő jószágok szerént: Dobodi János, Téglás András, Molnár Mihály, Varga István, Répáss János, Kranics Jakab, Füleki Mihály, Molnár Péter, Dobodi István, Molnár János, Fehér Pál, Biró János, Molnár Máté; az *nagyszombati páter jesuiták* ő uraságok engedelmiből, úgymint: Varga György de *Királyfalva* és Csizmadi Mihály de *Alsó-Lindva* (?) és Horvát János de *Sellye* jövének hozzánk, és előnkben adván kivánságokat, kérének azon bennünket illendő kivánsággal, hogy az *mi városunkbéli malomhoz* való levél, és rendszerént való társaságunk, gyülekezetünk formáját és articulusat, úgymint mónos gazdáknak és molnároknak mi közöttünk lakozókkal egyességet tartani az mi régi eleinknek javallattatott mód szerint ő nékiek, engedni és kiirattatni.

1. articulus azt tartja: Midőn az malmot kihordják,²⁾ bérakják és lisztre eresztik, az gazda tartozik egy forinttal és az melléje étellel.

2. articulus azt tartja: Midőn az malmot kihányják,³⁾ tartozik az gazda akkor is egy forinttal és étellel.

3. articulus azt tartja, hogy az *vízi kercket, keresztéstől* tartozik megkötni az molnár az ő gazdájának az molnárhoz, és az fáját az gazdája meghozni gerendájával együtt és a mellett ételt adni.

4. articulus azt tartja, hogy az *öreg* és a *kis kercket* tartozik a molnár *megfogazni*, és a gazda tartozik ételt adni, de ily okkal, hogy az gazda, a fáért elmenjen és meghozassa, de a molnár vágja meg. Hogyha pedig a gazdának módja nincsen a meghozásában, és a molnár maga fájából megcsinálja, tartozik az gazda egy-egy pénzzel tőle.⁴⁾

1) Ezek a nagyérdékű szabályok, csak hibás másolatban állván rendelkezésre, a javításokat — amennyiben lehetséges volt — a sempthei molnárok újabb 1728. évi szabályai után eszközöltük.

T. K.

2) T. i. a vízre.

3) T. i. a partra.

4) T. i. minden fogért.

5. articulus azt tartja: Hogyha a molnár az *öreg kerékben csinál*¹⁾ csinál úgy mint az gazda fájából, tartozik az gazda 50 pénzzel; ha a kis kerékben maga fájából csinál, 25 pénzzel; ha az molnár maga fájából csinál újonnan a kiskerékben, tartozik a gazda 50 pénzzel; ha *öreg korongot* újonnan bécsinál, 1 forinttal és 50 pénzzel. Ha mikor téiben elsülyed,²⁾ 1 forinttal de ha gondviseletlenség miatt elsülyed, tartozik a molnár fölvenni és gondot viselni róla.

6. articulus azt tartja: Ha az háza³⁾ elsülyed nyárban, tartozik a gazda 1 forinttal és 50 pénzzel, ha téiben elsülyed: 2 forinttal, és a mellett tartozik étellel; és minden dolgokat elhagyván a molnárok, tartoznak az articulusok rendi szerént reámenni és fölvenni, a gazda mindjárt megfizeti. Ha az molnár gondviseletlensége miatt elsülyed, tartozik az molnár fölvenni és gondját viselni.

7. articulus azt tartja: Ha valaki szomszédja elől⁴⁾ elhívja az *örlőt*, tartozik 1 forinttal, és ha egyik a másikat gyalázza, 1 forinttal, melyet minden halogatás nélkül megvegyen a bíró.

8. articulus azt tartja: Ha az szomszédja az szomszédja alá ereszti a malmát, avagy fölvonja a szomszédja ellen, engedelem nélkül, (tartozik) 1 forinttal.

9. articulus azt tartja: Az molnár tartozik Sz. Márton napjára egy *czojtánok*⁵⁾ való vesztöt vágni, és a gazda tartozik meghozni; és ha a molnár megfonja, tartozik a gazda ott molnároknak 25 pénzzel, egy tál étekkel és kenyérel.

10. articulus azt tartja: Mikor az molnár ki akar az malomból menni, addig ki ne mehessen, valameddig a vízimester két esküdttel meg nem látja mint hagyja a malmát, tartozik addig gondját viselni.

11. articulus azt tartja: Hogyha a gazda felső új követ veszen, az molnár bécsinálja és lisztre ereszti, tartozik a gazda: 1 forinttal és étellel; és ha (az) alsó követ bécsinálja, tartozik 50 pénzzel és étellel.

12. articulus azt tartja: Ha új *czojtának* a fejét megköti és reáüti, tartozik a gazda 1 forint borral.

13. articulus azt tartja: Ha az öreg kerékben *keresztet* csinál ott benn, tartozik a gazda 50 pénzzel, és ha itt kinn⁶⁾ csinálja, 25 pénzzel.

14. articulus azt tartja: Hogyha a parthoz gátat akarnak verni, addig egyik se verhesse, míg az bírő harmadmagával meg nem látja, hogyha árt, avagy nem, és ha hertelen elveri a gátat maga hatalmából, tartozik birsággal 1 forinttal, kit megvegyen a bíró.

15. articulus azt tartja: Ha az molnár az új *zsilipet* befenekezi, tartozik a gazda 20 pénzzel, és ha a gazda adja a feneket, 10 pénzzel.

16. articulus azt tartja: Ha az *gerendelyt* az molnár bécsinálja, tartozik a gazda 1 forinttal és 50 pénzzel; ha az kis gerendelyt az molnár bécsinálja, tartozik a gazda 25 pénzzel. Ha egy *oldalt* csinál,

1) Talán a kerék bevágása a küllő részére. Az 1728-iki czélszabály *szint* mond.

2) Azaz a *zsilip*, amint az 1728-iki szabály írja.

3) Azaz a malom háza.

4) Azaz egyik molnár a másik elől.

5) Alkalmassint vesszöből font *kötél*, amelylyel a malom oda van erősítve. Más czélszabályok *czejte*-nek hívják, az 1728-iki pedig *czintor*-nak.

6) T. i. a parton.

akár külsőt, akár belsőt, tartozik a gazda 50 pénzzel. Ha egy egy *sólet* csinál az molnár 75 pénzzel. Ha az molnár minden *konczon* egy-egy új *gúzst* nem köt minden *czojtára*, és a malombíró esküdtjével meglátja, tartozik 25 pénzzel. Ha az *czojta* az vízben hever ily okon, ha az gazda fát ad alája az *czojtának*, tartozik molnár egy pint borral; ha pedig az gazda azt nem ad, azon büntetéssel tartozik. Ha az molnár a *kőport*¹⁾ el akarja venni, tartozik a csákányt megélesíteni, ha pedig a gazda élesíti, tartoznak felét a kőpornak a gazdájának adni.

Datum Sintaviae, anno 1646. die 10 mensis Junii.

1. *Molnárbíró*: *Újvárosban* lakozó Molnár János. 2. *Semptén* lakozó Molnár Máttyás *vízmesler*. 3. Kelemen Tamás *Síron* lakozó.

Rajcsányi Györgynek, nagyszombati jezsuita rektornak a vág-sellyei uradalom molnárai részére, 1727. febr. 16-án kiadott átiratának, egykori hivatalos másolatából, mely az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályának „Mechanica” gyűjteményében 24. csomó Comitatus Nitriensis fasc. 1. no. 12. alatt található. Ugyanott a 25. csomóban van az 1727-iki új czéhszabály is, amelyet a sempthei uradalom molnárai kaptak.

UTASÍTÁS A HADI ÉLELMEZÉSI FŐBIZTOS RÉSZÉRE 1567-ből.

Maximilian etc. — Edler und lieben Getreuen. Nachdem bisheer in Aufnembung der Profandtverwalter in den Bezazungen, Raittungen ain sondere beschwerliche Vnau-Wiertschafft befunden, indem dass dieselben Verwalter zu mererm Taill ansehnliche Gelt und Profandt-Rest gemacht, die alsdan nach irem Absterben oder Absteen vom Dienst bey weitem auch etwo gar nit eingebracht mügen werden, dass sy auch etwo vill einkauffte Profandt verderben und zu Unnuz hinkumen lassen, darzue wann zu zeiten ain Profandtverwalter oder Diener unversehens erkrankt und gestorben, dass etwo weder Gelt oder Geltswert zu Bezahlung des Rests, mit sonderm hohen Nachteill des Profandt-wesens gefunden worden, dieweil uns dann solche schedliche Unordnung verner zuezusehen mit gemeint ist: so haben wir uns nach vorgehender notturftiger Erkundigung etlicher sonderer Articln genediglich entschlossen, die wir sambt und neben dem andern Innhalt, so in Eurer und gedachter Profandtverwalter hievor aufgerichten Instructionen one dess begriffen, gehalten und volzogen haben wellen, wie hernach volgt:

Nemblich *für erst*, so wollen wir, dass dermassen teüglische Personen zu Profandtverwaltern hinfüren befürdert und bestellet werden, die sich auf Wiertschafft und Raittungen versteen, auch nach Gelegenheit der Sachen ain Beschaidenhait und etwo aus Erforderung der Notturft ain gebürlichen Ernst zu gebrauchen wissen; daneben für aufrecht und verständig erkennt, furnemblich aber, wo sy ins genuegsam angeessen sein, doch Caution zu thuen haben.

Zum andern; solle ainem jeden Profandtverwalter ain notturftige Anzahl aufrechter und erfarnen Personen, denen die Versilberung und Wiertschafft zu vertrauen, underhalten werden, auf dass mit allain sy

¹⁾ Itt valószínűleg a más molnárczéhszabályokban említett „malompor”-ról van szó.